

NÜHÜFT
(نهفت)Türk müzikisinde
bir birleşik makam.

Farsça'da "saklı, gizli" anlamına gelen ve nihüft şeklinde de kullanılan nühüft Türk müzikisinin en eski makamlarındandır. Hüseyinî-âşiran perdesinde karar eden makamlar arasında bulunan ve inici karakterde olan nühüft makamının dizisi, yegâh makamı dizisine hüseyinî-âşiran perdesinde bir uşşak dörtlüsünün ilâvesiyle meydana gelmiştir. Yegâh makamının yerinde nevâ makamı dizisine (yerinde uşşak dörtlüsü + nevâda rast beşlisi) yegâh perdesinde bir rast veya acemli rast (rast beşlisi + nevâda rast veya bûselik dörtlüsü) dizisinin eklenmesinden meydana geldiği hatırlandığında bu dizilere hüseyinî-âşiran perdesinde bir uşşak dörtlüsünün eklenip bu dörtlü ile karar verilmesiyle de nühüft makamı oluşur.

Nühüft makamının seyrinde önemli yer tutan nevâ ve yegâh makamlarıdır. Bu sebeple nühüftün birinci mertebeye güçlüsü nevâ ve yegâh makamlarında olduğu gibi nevâ perdesidir. Bu perdede rast çeşnişiyle yarım karar yapılır ve bu yarım karar sırasında bakiye diyezli do (nîm-hicaz) perdesi yeden olarak kullanılır. Dügâh perdesi ise ikinci mertebeye güçlüdür ve bu perdede daha çok uşşaklı ve bazan da rastlı asma kararlar yapılır. Dügâh perdesi, yerindeki nevâ makamı dizisinin karar perdesi olarak önemlidir ve uşşaklı kalış bu sebeple ön plandadır.

Nühüft makamı dizileri

Yerinde nevâ makamı dizisi
Nevâda rast beşlisi Yerinde uşşak dörtlüsü

Yegâh makamı dizileri
Yegâhta rast veya acemli rast dizisi
Dügâhta rast veya bûselik dörtlüsü Yegâhta rast beşlisi

Hüseyinî âşiranda uşşak dörtlüsü

Nühüft
makamı
seyir
örneği

Nühüft makamı, iki makam dizisi ve buna eklenen bir dörtlüden meydana gelmesi sebebiyle asma kararlar bakımından da zengindir. Çünkü iki makamın asma kararlarını kullanma imkânına sahiptir. Nevâ makamı gibi eviçte segâh veya ferahnaklı, nevâ perdesinde bûselikli, çargâhta çargâhlı, segâhta segâh veya ferahnaklı, dügâhta uşşaklı asma kararlar nühüft makamının ilk yarısındaki kararlardır. Yegâh makamının dizisine geçildiğinde ise dügâh perdesinde rastlı ve bûselikli, irak perdesinde segâhlı asma kararlar yapılır. Tam karara yakın yegâh perdesine rast çeşnişiyle düşülüp bir asma karar yapmak da gereklidir. Çünkü bu perdede yegâh makamı sona ermektedir. Nota yazımında donanımında si için koma bemolü ve fa için bakiye diyezi konulan nühüft makamının yedeni re (yegâh) perdesidir.

Nühüft makamı pest taraftan zaten geniş bir yapıya sahip olduğundan karakteristiği de tizlerde pek fazla dolaşmamaktır. Çünkü o zaman parlak bir durum alır. Bu bakımdan tizden genişlemez. Fakat çok gerekirse bir iki ses için nevâdaki rast beşlisinin tiz tarafına bir bûselik dörtlüsü getirilerek nevâda acemli rast dizisi oluşturulabilir. Ancak bu uzamadan meydana gelecek seslerin hepsini kullanmanın makamın özelliğine aykırı olduğunu belirtmek gerekir.

Nühüft makamının seyrine yegâh makamında olduğu gibi nevâ makamının seslerinden ve nevâ perdesi civarından başlanır. Bu diziyi meydana getiren çeşnilerde karışık gezinildikten sonra nevâda rast çeşnili yarım karar yapılır. Bu arada bu dizideki asma kararlar da kullanılabilir. Dügâh perdesine uşşak çeşnişiyle düşülerek nevâ makamı sona erdirildikten sonra yegâh perdesindeki rast dizisine geçilir ve bu dizide de asma kararlar belirtilerek gezinilir. Ardından yegâh perdesine rast çeşnişiyle düşülerek yegâh makamı da sona erdirilir. Nihayet hüseyinî-âşiran perde-

sindeki uşşak dörtlüsüne geçilerek bu perdede uşşak çeşnişiyle yedenli tam karar yapılır. Fakat nühüft makamı birçok eserde nevâ dizisi + ırakta segâh dörtlüsü + yegâhta rast beşlisi + hüseyinî-âşiranda uşşak dörtlüsü tarzında kullanılmıştır. Bu da nühüft makamının bir şeklidir. Eski bestekârların, makamı bazan biraz kısaltarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu da çok önemli bir fark değildir.

Seyyid Nuh'un darb-ı fetih usulünde, "Tâ kim hattın ey mâh - cebînim yüze çıktı", Buhurizâde Mustafa İtrî'nin hafif usulünde, "Bizden o şûha arz-ı hulûs et cihan cihan" mısralarıyla başlayan besteleri; yine Buhurizâde Mustafa İtrî'nin, "Mecbûr-ı aşk olduğumu her gören bilir" mısrayla başlayan ağır semâisiyle Dellâlâzâde İsmâil Efendi'nin, "Kimlerle Miyan - beste-i âğuş-ı meramdır" mısrayla başlayan yürük semâisi; Hamâmizâde İsmâil Dede'nin aksak semâi usulünde, "Bend oldu dil bir şûh-i ci-hâna" ve Tanbûri Osman Bey'in ağır aksak usulünde, "Gonca-i nev-hîz-veş açılmak istersen eğer" mısrayla başlayan şarkıları; Buhurizâde Mustafa İtrî'nin düyek usulünde, "Sâyesi düşmez yere bir böyle nahl-i Tür'sun" mısrayla başlayan tevşîhi, Zâkirî Hasan Efendi'nin "Rivâyette gelir bir gün Resûlullah olup dîşâd" mısrayla başlayan mersiyesiyle Derviş Ali Şiruganî'nin, "Halk içre bir âyineyim herkes bakar bir an görür" mısrayla başlayan durağı bu makamın örnekleri arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Seydî, *el-Mailla*, TSMK, III. Ahmed, nr. 3459, vr. 16^b; Abdülbâki Nâsır Dede, *Tedkik u Tahkik*, Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1242/1, vr. 15^b, 24^b; Hâşim Bey, *Musiki Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 42-43; Tanbûri Cemil Bey, *Rehber-i Musiki*, İstanbul 1321, s. 60-61; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1933-40, I, 174-175; IV, 246-247; Özkan, *TMNÜ*, s. 540-543; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğu), Ankara 1991, s. 159-161.

İSMAIL HAKKI ÖZKAN